

Osnovna šola dr. Vita Kraigherja, Ljubljana

RAZISKOVALNA NALOGA

OSAMOSVOJITVENA VOJNA SKOZI OČI VOJAKA TO

Mentor: Maja Grošičar

Avtor: Filip Grm

Ljubljana, 1. marec 2020

POVZETEK

V raziskovalni nalogi je predstavljena kratka kronologija osamosvojitve Slovenije in desetdnevne vojne. Na temelju znanja, o tem je bil opravljen intervju z majorjem TO Vojkom Damjanom, ki je v času desetdnevne vojne bil zadolžen za obrambo Brnika. Skozi njegove spomine na vojno avtor raziskovalne naloge analizira dogajanje in pomen vojne, osebno zgodbo posameznika in poskuša mlademu Slovencu razjasniti tridesetletni spomin na pomembno dejanje v slovenski zgodovini.

KLJUČNE BESEDE

Desetdnevna vojna, TO (Teritorialna obramba), JLA (Jugoslovanska ljudska armada), tudi JA (Jugoslovanska armada), SFRJ (Socialistična federativna republika Jugoslavija, krajše Jugoslavija)

KAZALO

1	UVOD	4
2	POMEMBNI DOGODKI SLOVENSKE OSAMOSVOJITVE	5
3	OSAMOSVOJITVENA VOJNA	7
	Sreda, 26. junij.....	7
	Četrtek, 27. junij.....	7
	Petek, 28. junij	9
	Sobota, 29. junij	10
	Nedelja, 30. junij	11
	Ponedeljek, 1. julij.....	13
	Torek, 2. julij	14
	Sreda, 3. julij.....	16
	Četrtek, 4. julij.....	17
	Petek, 5. julij	17
	Sobota, 6. julij	18
	Nedelja, 7. julij	18
4	INTERVJU Z MAJORJEM TO VOJKOM DAMJANOM.....	20
5	ZAKLJUČEK.....	29
6	VIRI IN LITERATURA:	32

1 UVOD

Tema raziskovanja moje naloge je življenje in delo vojaka Teritorialne obrambe v osamosvojitveni vojni za Slovenijo. V nalogi je najprej predstavljen zgodovinski del oziroma potek vojne, nato pa življenje in delo vojaka ter njegov pogled na vojno.

Dogodki osamosvojitve so navedeni kronološko, temu sledi dnevni potek desetdnevne vojne od začetka, to je 26. 6. 1991, do konca vojne, to je 7. 7. 1999. Navedeni so premiki, napadi in vsi pomembni dogodki, ki so vplivali na potek vojne za Slovenijo. Dnevi so opisani od jutra proti večeru.

V drugem delu naloge pa je predstavljeno delo in življenje vojaka TO Vojka Damjana v času desetdnevne vojne. Vojko Damjan, ki je moj sovaščan, je med desetdnevno vojno deloval na Brniku in je imel čin majorja. Skrbel je da pripadniki JLA ne bi prišli na letališče Brnik.

S pomočjo znanja in s pomočjo njegove pripovedi sem napisal zaključek.

2 POMEMBNI DOGODKI SLOVENSKE OSAMOSVOJITVE

Ideja o samostojnosti je med Slovenci tlela od daljnega leta 1848, ko je nastal prvi politični program Zedinjene Slovenije. Po prvi svetovni vojni je ideja iz papirja zaživela tudi v oblikovanju Države Slovencev, Hrvatov in Srbov, a zaradi mednarodnih razmer država ni obstala in Slovenci smo se priključili tedanji Kraljevini Srbov, Slovencev in Hrvatov.

Po drugi svetovni vojni, natančneje že leta 1943, ko se je oblikovala povojna Jugoslavija, smo Slovenci zahtevali prostovoljno priključitev k Jugoslaviji in zahtevali tudi možnost, da narod s samoodločbo odide iz nje.

Po smrti Josipa Broza Tita je v Jugoslaviji prišlo do gospodarske krize, do nezainteresiranosti osrednje oblasti, da bi Slovenci namesto dotedanje federacije republik uresničili neko obliko konfederacije, ki bi prinašala večjo suverenost posameznih republik. Ideja, da bi skupna država nujno morala skozi prenavo s poslušom za posamezne republike, ni bila sprejemljiva, zato je med Slovenci zrasla ideja, da bomo izstopili iz skupne države.

Konec osemdesetih let prejšnjega stoletja se je v Jugoslaviji vedno bolj čutila prevelika finančna obremenitev bolj razvitih republik, tudi Slovenije, ki je sprožila nezadovoljstvo med ljudmi, naraščala sta srbski nacionalizem, ki se je odvijal v avtonomni republiki Kosovo, in nasprotovanje gospodarskemu liberalizmu, JLA pa se je pojavila kot država v državi s svojimi pravili in zahtevami. (Kronika 20. stoletja, 1980-1989, 2000, str. 138-139)

Kronološki pregled pomembnejših dogodkov slovenske osamosvojitve so:

17. - 19. 4. 1986 - ZKS izvoli za predsednika Milana Kučana, ki je pomenil reformno smer

18. 2. 1987 - izide 57. številka Nove revije s prispevki za novi slovenski nacionalni program

12. 2. 1988 - Revija Mladina objavi članek Janeza Janše "Mamula go home"

29. 3. 1988 - CK ZKJ oblikuje oceno o protirevoluciji v Sloveniji

18. - 27. 7. 1988 - proces proti četverici (JBTZ)

11. 1. 1989 - Ustanovljena je Slovenska demokratična zveza

4. 12. 1989 - Opozicijske stranke se povežejo v koalicijo DEMOS

- 20. - 22. 1. 1990 - Delegati ZKS zapustijo kongres ZKJ in povzročijo njen razpad
- 29. 3. 1990 - razglašen zakon o himni, himna postane 7. kitica Prešernove Zdravljice
- 8. - 22. 4. 1990 - prve poveljne večstrankarske volitve, na katerih zmaga koalicija DEMOS
- 9. 5. 1990 - prva seja skupščine Republike Slovenije, ki ji predseduje dr. France Bučar
- 6. 12. 1990 - razglašen plebiscit z vprašanjem: "Ali naj Slovenija postane samostojna in neodvisna država?"
- 17. 12. 1990 - prvi postroj TO
- 23. 12. 1990 - izveden plebiscit o samostojnosti Slovenije
- 24. 6. 1991 - razglasitev slovenske zastave in grba
- 25. 6. 1991 - uzakonitev in razglasitev državne samostojnosti Republike Slovenije
- 26. 6. - 7. 7. 1991 - desetdnevna vojna za samostojno Slovenijo
- 7. 7. 1991 - podpis Brionskega sporazuma - trimesečni moratorij na osamosvojitvene ukrepe Slovenije
- 25. 10. 1991 - odhod zadnjega vojaka JLA iz koprškega pristanišča
- 23. 12. 1991 - nova ustava Republike Slovenije
- 15. 1. 1992 - države EU priznajo Slovenijo

3 OSAMOSVOJITVENA VOJNA

Želja Slovencev je bila, da mirno, prijateljsko, a odločno odidemo na samostojno pot. Žal nam osrednja oblast SFR Jugoslavije in JLA nista dovolili. V nadaljevanju je kronološki prikaz dogajanja v času desetdnevne vojne.

Sreda, 26. junija

Zjutraj so na mejnih prehodih Slovenije z Avstrijo in Italijo začeli nameščati nove table z napisi Republika Slovenija, snemati jugoslovanske zastave in namesto njih izobešati slovenske.

Prvi konflikt se je zgodil ob pol šestih zjutraj na mejnem prehodu Lazaret pri Kopru, ko so delavci Cestnega podjetja želeli zamenjati tablo z napisom SFR Jugoslavije. Vojaki jugoslovanske vojske, ki so bili takrat zadolženi za varnost, so jih ustavili z naperjenimi repetiranimi puškami.

Na Gorenjskem so table s slovenskim napisom namestili razmeroma hitro.

Pripadnike jugoslovanske armade je bilo lahko videti v Ratečah in na Ljubelju. V mariborski vojašnici pod Pohorjem je bilo videti tanke okrog stavbe, v katerih so bile nameščene čete.

Opoldne je bila Slovenija odrezana od sveta po zračni poti, saj je Zvezna uprava za kontrolo letenja v Beogradu obvestila vse države, da od 12. ure ni več mogoče vzletati in pristajati na brniškem in portoroškem letališču.

Malo pozneje so zaprli tudi letališče v Mariboru. Zvečer je RS za promet in zveze zamenjal posadke nadzora letenja na vseh treh letališčih v Sloveniji.

Četrtek, 27. junija

Zjutraj sta Teritorialna obramba in policija po Sloveniji začeli postavljati blokade iz avtobusov, tovornjakov, avtomobilov in gradbenih strojev, da bi preprečili vdor tankov in oklepnih vojaških vozil. Ko so tanki naleteli na blokado na avtocesti proti Ljubljani, so nastavljena vozila preprosto zmečkali. Prvi streli so odjeknili, ko so teritorialci in častniki jugoslovanske armade začeli pogajanja. Ranjen je bil častnik jugoslovanske armade. Tanki, ki so se zjutraj odpravili iz Vojašnice Vrhnika proti Brniku, so bili že na cilju, kranjski vojaki iz Vojašnice Kranj pa so na cesti uničevali

barikade, ki so jih ovirali. Pri Bistrici so se razdelili, en del je šel proti Ljubelju, drugi pa proti Jesenicam.

V Mariboru so tankisti Vojašnice Franca Rozmana Staneta podrli blokado, da so lahko prišli na cesto proti Šentilju. Na poti proti Šentilju so sproti odpravili in uničevali avtobuse, tovornjake in gradbene stroje ki so jim stali na poti.

Vojaška letala so trosila letake, ki so z vsebino v polomljeni slovenščini vabili državljane Slovenije k mirnemu sodelovanju.

Zvečer je bil pri vasi Rigonce ustavljen poskus vdora oklepne kolone JLA. Ob 20.45 je bil z dvema minometoma kalibra 82 mm izveden napad na letališče Cerklje ob Krki, večino letal je letališče zapustilo. Do spopada s kolono JLA je prišlo v Kosezah pred Ilirsko Bistrico, kjer so padli trije vojaki JLA. Zvečer so sestrelili vodilni helikopter Mi-8, ki je poskušal razstreliti 510. Učni center TO na Igu. Na Gorenjskem je jugoslovanska vojska obkolila mejni prehod Jezersko in od slovenske obmejne policije zahtevala predajo. Policija jo je zavrnila in se pripravila na obrambo. Jugoslovanska vojska je v odgovor izstrelila več granat, zato je načelnik kranjske policije svoji enoti zapovedal, da se vda.

Napetost prejšnjega dne se je nadaljevala tudi na primorskih mejnih prehodih. Ob 10:58 je slovenska ekipa zapustila mejni prehod Fernetiči. Italijanska in slovenska ekipa sta ob enih popoldne zaprli mejni prehod na Škofijah. Ob 20:14 so iz Šentviške vojašnice poleteli 3 helikopterji. Vojaki, ki so zjutraj s tanki zapustili Vipavo, so celo popoldne oblegali prehoda na Goriškem, Vrtojbo in Rožno dolino. V Rožni dolini so se med obleganjem izkazali prebivalci, ki so se zbrali okrog tankov in tako preprečili premik tankov. Toda premoč JLA je bila očitna in ob 22:00 je zavzela mejni prehod. Ob 22:30 je jugoslovanska vojska s pomočjo tankov zavzela mejni prehod v Vrtojbi. Po 21:00 je bilo v Kuzmi ranjenih šest vojakov JLA.

Medtem je prišlo spopada tudi pri Gederovcih, a nihče ni bil ranjen. Na Ptujju se je v TO javilo šest vojakov, nižji oficir in oficir JLA. V Rušah je bilo zajetih 14 vojakov JLA in en pripadnik TO. V Slovenski Bistrici je TO blokirala vojašnico.

Pri Krakovskem gozdu se je ustavila kolona oklepnih vozil. V Brežicah je pri preboju barikade padel en pripadnik TO, eden je bil ranjen.

Vsi mejni prehodi na Koroškem so bili ob 22:30 že v rokah slovenske policije, čeprav so bile v okolici mejnih prehodov okrepljene enote JLA, ki pa takrat še niso

posredovale. Prehod v Avstrijo je bil možen le še na mejnih prehodih Vič pri Dravogradu, Holmec pri Prevaljah in čez prelaz Radelj.

Prvi dan napada na Slovenijo je vojska JLA uresničila nekaj svojih ciljev. Najbolj uspešna je bila pri zasedbi italijanske meje, očiten pritisk pa je izvajala tudi na avstrijski meji, vendar je bilo tam prodiranje težje, saj se je medtem pospešeno organizirala teritorialna obramba. Barikade na cestah so bile sicer pogosto neučinkovite, ker niso mogle zaustaviti težkih tankov modela T-54 in T-55A.

Prve žrtve so padle v Ormožu, Trzinu in v Ljubljani, kjer so enote TO tik pred večerom sestrelile tri helikopterje. Eden je končal v Ljubljanskem Barju, drugi, ki je letel nad poslopjem slovenskega izvršnega sveta, je padel na območje Ceste v Rožno dolino in pod seboj pokopal tudi civilista. Tretji je bil sestreljen v bitki pri Trzinu.

Petek, 28. junija

Ob 03:00 se je na Ptuj TO vdalo šest vojakov obmejne čete JLA. V ambulanto Ptuj so sprejeli 4 ranjene pripadnike TO in ranjenega vojaka JLA. Ob 04:56 je iz Veržeja odrinilo 30 tankov, nekaj oklepnih vozil in vojaških cistern JLA. Kljub barikadam so se prebili do Radencev. Tam so se nenadoma obrnili proti Gornji Radgoni. Ob 10:50 so se znašli pred mesto, ki je bilo kot izumrlo. Tankisti JLA so se znašli pred oviro - čez cesto so bili postavljeni železniški vagoni. Tanki so začeli streljati granate. Ena od granat je raznesla pol hiše, druga pa vratarnico podjetja Avtoradgona. Po 10 - minutnem obstreljevanjem so oviro uničili in nadaljevali pot. Skupina mladih domačih civilistov se je splazila v bližino vojaške kolone in vrgla molotovke na štiri tovornjake. Dva sta vozila strelivo, v enem pa so bili vojaki ki so se komaj rešili. Ob 13:40 so mladeniči zažgali še pet tovornjakov. Med streljanjem, ki je sledilo, je izgubil življenje filozof in svetovni popotnik Janez Svetina. Tanki so še naprej obstreljevali mejni prehod in ga malo pred 14:30 popolnoma uničili.

Ob 10:00 so letala JLA napadla TV oddajnike Krim, Kum in Nanos. Ob 10:30 sta dve vojaški letali galeb napadli brniško letališče. Vojaki JLA so z več rafali iz mitraljezov izstrelili naboje na hangar Adrie Airways in parkirane avtomobile. Pri streljanju je bilo poškodovano letalo airbus 320 slovenskega letalskega prevoznika in okoli dvajset avtomobilov. Osem med njimi jih je popolnoma zgorelo. V enem od njih sta zgorela tudi dva avstrijska fotoreporterja.

Ob 11:20 je prišlo v Šentilju do letalskega napada na blokado pri Štrihovcu in železniško postajo v Šentilju. Med letalskim napadom je umrlo precej tujih državljanov, voznikov tovornjakov, ki so bili v tistem času na mejnem prehodu. Dva Miga-21 sta spustila rafal iz mitraljeza na bližnjo kmetijo in ubila gospodarja Antona Kotarja. V bližino mejnega prehoda Šentilj so štirje helikopterji JLA pripeljali padalsko enoto iz Niša.

Slovenska stran je v svojih bitkah že zabeležila nekaj uspehov. Mejni prehod Robič na Tolminskem so vojaki in TO zavzeli brez streljanja.

Enote JLA iz stražnic na Koroškem: Vič, Holmec, Sonjak, Bistriški jarek, Košenjak nad Dravogradom, Belšak nad Prevaljami, Reht nad Mežico in Libeliče so se vdale in nekateri častniki, predvsem Slovenci, so prestopili na stran TO predvsem iz osebnih in moralnih razlogov.

Okrog 16:00 je zvezni izvršni svet predlagal ustavitev napadov, ki pa jih ni upoštevala nobena stran. V Murski Soboti so letala do pol osmih preletavala mesto in grozila z bombardiranjem zasede TO okrog vojašnice.

Ob 19:55 je prišlo do letalskega napada na Kočevsko Reko, odvržene bombe so padle na žago in jo uničile. Ob 22:05 so se v Vrhniku razporedili tanki za krožno obrambo. Dan je potekal v znamenju letalskih napadov. K TO je tisti dan prestopilo 30 oficirjev in 550 vojakov JLA, priključilo se ji je tudi 19 civilistov. TO pa je ujela tudi 7 oficirjev, 250 vojakov in 16 pripadnikov zvezne milice.

Sobota, 29. junija

Zjutraj je jugoslovanska vojska okrog osmih napadla slovenske policijske sile na Škofijah, mejnem prehodu z Italijo, ki je bil v rokah slovenske policije. Terensko vojaško vozilo z dvema vojakoma in dvema častnikoma, ki je bilo namenjeno proti mejnem prehodu Škofije, je policija ustavila. Vojaki so brez opozorila začeli streljati. Policisti so odgovorili na ogenj, vozilo se je prevrnilo pod cesto, dva vojaka in en častnik so umrli, podpolkovnik Isaković pa se je zatekel na italijansko stran. Do novega spopada je prišlo na ankaranskem križišču, ko je policija ustavila in onesposobila vozilo, ki je prišlo iz Lazareta in se skušalo prebiti do posadke JLA na Škofijah. Ranjene napadalce so odpeljali v izolsko bolnišnico. Jugoslovanska armada je izpeljala helikopterski desant specialcev na Hrvatine. TO je desant razbila, pri čemer sta bila dva vojaka ubita, trije pa ranjeni. Zvečer je TO napadla in

zavzela nekdanjo vojašnico v Bovcu. V Tolminski vojašnici so bili v stalni pripravljenosti, vojaki pa so od tam ves čas odhajali.

V Novem mestu je vojak JLA dopoldne streljal na pripadnika TO, nihče ni bil ranjen. V metliško občino sta ta dan pribežala dva vojaka, Slovenca, in sicer iz hrvaške garnizije.

Ob pol devetih zvečer so se na mednarodnem prehodu Vrtojba predale posadke sedmih tankov. Nekaj vojakov je pobegnilo proti Mirnu, več kot 50 pa jih je bilo zajetih. Pri tem ni bil sprožen niti en strel.

Na letališču so se med sabo spopadli pripadniki zveznih specialnih enot in vojaki TO. Več kot 30 vojakov in zveznih policistov iz vojaške postojanke na brniškem letališču se je vdalo slovenskim teritorialcem in policistom.

Poveljnik mariborskega korpusa Mičo Delič je dal ugrabiti pogajalca TO in sicer s pomočjo vozila Rdečega križa. Poleg tega je ves dan mariborskim oblastem grozil, da bo pognal Maribor v zrak. Ob 16:05 je TO napadel vojašnico v Ribnici pri čemer sta bila ranjena dva pripadnika TO.

Ves dan so iz Republike Hrvaške v Republiko Slovenijo prihajale močne armadne okrepitve. V Srbiji ter Bosni in Hercegovini so zjutraj začeli s splošno mobilizacijo obveznikov srbske narodnosti.

Okrog pol dvanajstih je na Rimski cesti v Ljubljani prišlo do spopada med slovenskimi specialci in pripadniki vojaške kontraobveščevalne službe. Zjutraj je slovensko obrambno ministrstvo sporočilo prve podatke o številu žrtev. Ubitih naj bi bilo 20 pripadnikov jugoslovanske armade, 8 pripadnikov slovenske policije in teritorialne obrambe in 12 civilistov. Na strani jugoslovanske armade naj bi bilo ranjenih 50 vojakov, pet pripadnikov slovenske policije in 30 teritorialne obrambe. Na slovensko stran je prestopilo 250 pripadnikov jugoslovanske armade, ujetih je bilo več kot 500 pripadnikov, od tega 65 častnikov. Ob 17:30 so letala JLA raketirala predor Karavanke, nihče pa ni bil ranjen.

Nedelja, 30. junija

Ob devetih zjutraj so po celi Sloveniji zatulile sirene in opozorile na nevarnost zračnega napada, saj so s petih letališč v Sloveniji, Bosni in Hercegovini in na Hrvaškem vzletela letala z vojaškim tovorom. Šlo je za letala G4, helikopterje z raketami za zemeljske cilje, prestreznike Mig-21 in helikopterje s protiletalskimi

raketami. Ljudje so se hitro, a brez panike umaknili v zaklonišča in kleti. Alarm se je končal ob 10:18.

V Novi Gorici je nastala tudi prva tankovska enota, sestavljena iz tankov, ki so jih zaplenili v spopadih na mejnih prehodih v Rožni dolini in Vrtojbi. Pri tem se je vdalo okrog 200 vojakov in častnikov JLA. Na Goriškem je bilo v bojih med JLA ter TO in policijo ubitih pet ljudi, 36 pa jih je bilo ranjenih med njimi tudi šest civilistov. Ob 9:40 se je v Piranu približeval manjši patroljni čoln. Ob 11:12 so iz vojašnice na Vrhniki zapeljali na cesto štiri tanki. Čez dan je iz obmejnih stražnic pobegnilo precej vojakov in častnikov JLA. Na Tolminskem so enote TO zavzele vsa pomembnejša skladišča orožja in Rekreatijski center Bovec.

Vojaška letala so v Cerkljah večkrat brez opozorila vzletela, zato so enote TO in policije najprej onesposobile antenski sistem za slepo pristajanje v Cerkljah, nato pa ga še razstrelile. Zato je bilo ponoči in v slabem vremenu tako rekoč onemogočeno pristajanje letal v Cerkljah. Pristajanje so ovirale tudi luknje na stezi. Vojaki JLA in zvezni specialci so bili že več dni obkoljeni na ploščadi pred predorom Karavanke. Dopoldne so vojaki JLA med premirjem začeli ogrevati enega od treh tankov. Ker se niso zmenili za opozorila TO, so TO in slovenska policija zadeli vlečni transporter z raketometom, ki se je vžgal in oplazil enega od tankov. Med nasprotnim streljanjem pa so vojaki zadeli tudi stanovanjske hiše.

Pripadniki TO iz Zasavja so že ponoči na območju Laškega zavzeli vojaško skladišče ter zajeli dva podčastnika in devet pripadnikov JLA. Med zavzetjem ni bil nihče ranjen, TO pa je prevzela nadzor nad večjo količino vojnega materiala.

Na Koroškem so se vdale vse posadke obmejnih stražnic in sicer 400 vojakov in 16 častnikov JLA. Enote TO so blokirale vojaška vozila JLA in manjšo vojašnico v Bukovju.

Že več dni je vladala napetost v dolenskem Mokronogu, kjer je manjša enota vojakov in častnikov JLA varovala skladišče goriva. TO je na celjskem območju v Zaloški Gorici brez boja zasegla eno največje skladišče orožja JLA ter dve manjši v Pečovniku in Bukovžlaku. V Murski Soboti je bilo najhuje v bližini vojašnice, ki je bila blokirana. Poveljnik vojašnice je celo zagrozil, da bo na pomoč poklical letalstvo, ki da bo bombardiralo mesto. Poleg vojašnice v Murski Soboti sta bila v rokah JLA še obmejni postojanki v Gornji Radgoni in na Kuzmi, druge stražnice pa so že prešle v roke TO in policije. Samo v soboški občini so zajeli 350 vojakov in častnikov JLA.

Najhuje je bilo v Črnem vrhu nad Idrijo, kjer je nekaj po eni uri zjutraj zagorelo v skladišču orožja, razstreliva in eksploziva, sledilo pa je več silovitih eksplozij. Na mestu, kjer je stalo skladišče, je nastal 18 metrov dolg in 6 metrov globok krater, okoli katerega je bilo v krogu 100 metrov raztresenega še veliko neaktiviranega streliva. Posadka JLA, ki je štela 30 vojakov, je pobegnila.

Ponedeljek, 1. julija

Letala JLA so v ponedeljek večkrat poletela v zračni prostor Slovenije. Malo pred 20:00 so v Slovenj Gradcu, Krškem, Sevnici, Novem mestu in Postojni sprožili opozorilne alarme za možen letalski napad. Ob 03:39 je helikopter JLA letel iz Novega mesta v Ljubljano. Ob 09:00 je bilo letalo visoko nad Ljubljano.

V Slovenski Bistrici, na Vrhniki in v Kranju je JLA zlorabila oznake Rdečega križa, saj so iz helikopterjev s to oznako streljali na civilno prebivalstvo; na Vrhniki so pri tem ranili starejšo žensko, zato so teritorialci odgovorili z ognjem. Poleg tega so helikopterje z oznako Rdečega križa dovažali in odvažali vojake, opremo, strelivo in sredstva za zvezo.

Na Krasu so posadke JLA na najbolj izpostavljenih položajih vztrajale, vendar je prihajalo do vedno pogostejših vdaj in prestopanj v TO. Takih primerov je bilo 200. Ponoči se je umaknila posadka obmejne stražnice Klariči, v Merčah pa so se vdali vojaki z dvema tovornjakoma. V obmejni stražnici pri Opatjem selu na goriškem Krasu je bilo 26 vojakov, dva sta iz stražnice pobegnila in se vdala. Povedala sta tudi, da so se vojaki hoteli vdati, a jim je to njihov nadrejeni preprečil.

Proti Opatjem selu je JLA namerila top, a ni streljala. Okoli 17. ure je prišlo do nekaj minutnega streljanja, v katerem je bil ubit častnik, vsi vojaki pa so se predali. Ob 17:45 je TO osvobodila ljubeljski mejni prehod. Ob 18:40 sta v kranjsko vojašnico pripeljala dva avtobusa vojakov z Ljubelja, drugi graničarji pa so ostali v stražnici. Deset minut zatem so pogajalci pripeljali tudi vojake z Jezerskega vrha in nato še s predora Karavanke. Le v Ratečah se vojaki JLA niso želeli predati. V tem času je vojaški helikopter obstreljeval stavbo uprave za notranje zadeve v Kranju. Policisti so odgovorili s streljanjem, zato se je moral helikopter odmakniti proti Ljubljani.

Pri predoru Karavanke je okoli 150 pripadnikov JLA, zvezne policije in vojaške kontraobveščevalne službe izročilo orožje teritorialni obrambi. Orožje je izročilo tudi 80 vojakov JLA na mejnem prehodu Rateče, 20 graničarjev iz obmejne stražnice v

Javorškem Rovtu in 30 graničarjev iz obmejne stražnice. Kolona oklepnih vozil iz Karlovca, ki je po boju s TO ostalo ukleščena med zaporama tovornjakov, je spet usposobila vseh 11 poškodovanih oklepnikov in se z vso možno hitrostjo odpeljala po Dolenjski cesti proti Zagrebu oziroma hrvaški meji. Enote TO so ji to preprečile in jih preusmerila v Krakovski gozd, kjer so jo obkolile.

Komandant celjske garnizije, ki je štela okrog 90 vojakov in 60 častnikov, je zahteval odstranitev vseh barikad okrog vojašnice in v mestu, v nasprotnem primeru naj bi razstrelil tri vojaška skladišča v okolici mesta in z vojsko prodrl na celjske ulice. Iz vojaških skladišč v Pečovniku in Bukovžlaku so pripadniki TO odpeljali več kot 20 tovornjakov orožja. V Zaloški Gorici so zavzeli tudi eno največjih skladišč nizko eksplozivnih sredstev v Sloveniji, v katerem je bilo poleg eksplozivnih sredstev TO (za okrog 50 tovornjakov) uskladiščenih vsaj še dvakrat toliko eksploziva republiških korpusnih rezerv.

Do poznih popoldanskih ur je iz bistriške vojašnice pobegnilo več kot 80 vojakov in častnikov JLA, večinoma Slovencev. Tudi v stražnici na Kuzmi na Goričkem ob avstrijski meji se vojaki še niso vdali. Pomurje je bilo že peti dan odrezano od Slovenije in Hrvaške. Vsi mostovi so bili blokirani in prehodni le za pešce. Pripadniki TO so uspeli ubraniti vse mejne prehode, pred enotami JLA razen mednarodnega prehoda v Gornji Radgoni. Vsi mejni prehodi, ki so jih varovali TO in slovenska policija so bili odprti za promet. Rdeči križ je zvečer sporočil najnovjše podatke o številu ranjenih, mrtvih, ujetih in prebeglih vojakov med JLA in TO ter slovenske policije. Mrtvih je bilo 21 ljudi, od tega pet vojakov JLA, trije pripadniki TO, dva policista, pet civilistov, tuj tuj državljan ter pet neidentificiranih ljudi. Ranjenih civilistov je bilo 51, ranjenih pripadnikov TO 38, ranjenih policistov 11. Vojnih ujetnikov je bilo 980, prebeglih vojakov JLA pa 726.

Torek, 2. julija

Armadna letala so v torek selektivno bombardirala in raketirala pomembnejše oddajnike v Sloveniji. Začelo se je z raketnim napadom na Boč, kjer je ob civilnih televizijskih in radijskih oddajnikih tudi pomemben center vojaških zvez, ki leži globlje v zemlji, zato naj bi štiri odvržene rakete poškodovale le objekte civilnih zvez. Letalo, ki je odvrгло rakete, je letelo s precejšnje višine, zato cilja niso zadele. Ena od raket ni niti eksplodirala. Vojaška letala so raketirala tudi oddajnik na Nanosu.

Rakete so ga le poškodovale, zato so enote JLA poskušale zavzeti oddajnik s pehotnim napadom, ki pa so ga teritorialci odbili. Vojaško letalo je v strmoglavem spustu napadlo oddajnik na Krvavcu. Poškodovana sta bila dva transformatorja, zato je deloval samo še oddajnik za lokalne zveze. Med napadom je bil ranjen operater RTV Slovenije, zato je na Krvavec odšla gorska reševalna služba. Ob enajstih dopoldne so letala JLA dvakrat napadla oddajnik na Kumu. Nekaj minut zatem so letala napadla tudi radijski oddajnik v Domžalah. Dve minuti po drugi uri je nad središčem Ljubljane odjeknila močna eksplozija, minuto, za tem pa so sirene zatulile protiletalski alarm. Vojaško letalo je s tremi raketami brez uspeha napadlo radijski oddajnik na Ljubljanskem gradu, potem pa prebilo zvočni zid. V Mariboru so vojaki iz vojašnice Franc Rozman Stane s topovi več ur streljali na oddajnik RTV Slovenije ob hotelu Bellevue. Oddajnika niso zadeli, granate pa so padale tudi pod vznožje Pekrske gorce.

Ob štirih zjutraj sta Vrhniko v dveh preletih obstreljevali dve bojni letali. Pri drugem preletu so na njun napad odgovorile enote TO. Dopoldan so migi JLA napadli položaje TO v Kočevski Reki. Rakete so zgrešile svoj cilj in zadele transformatorsko postajo, ki je že bila popravljena. Pri bombardiranju so letala odvrгла več kasetnih bomb, ki so bile prepovedane po mednarodni konvenciji. Na območju je zato ležalo več kot sto neeksploziviranih kasetnih bomb, nekatere pa so bile časovno tempirane, zato ni bilo znano, kdaj naj bi eksplodirale.

Kmalu po letalskih napadih na Nanos so na Sežanskem pripadniki slovenske policije v bliskoviti akciji presenetili in zajeli armadni oklepnik z osem člansko posadko in pripadnike zvezne policije. Na Ajševici pri Novi Gorici se je ob petih popoldne začel hud topovski spopad. Na tamkajšnjo mejno postojanko je namreč JLA pred dnevi s helikopterjem pripeljala enoto specialcev. Zvečer se je po dolgotrajnih pogajanjih vdal poveljnik skupaj s 23 vojaki. Poveljnik je zaprosil tudi za slovensko državljanstvo.

Že zgodaj zjutraj se je premaknila vojaška oklepna kolona, ki se je dan poprej z Medvedjeka umaknila v Krakovski gozd. Iz Jastrebarskega na Hrvaškem se je začela prebijati kolona oklepnih vozil, ki je poskušala deblokirati kolono v Krakovskem gozdu. Letala JLA so začela sinhronizirano napadati položaje TO in barikade. Pri tem so zadeli tudi tanke in oklepna vozila JLA ter pobili in ranili več vojakov. Nekaj ur pozneje so teritorialci z raketami in zadetki iz Armbrusta

popolnoma uničile kolone oklepnih vozil v Krakovskem gozdu. Tankovska kolona, ki je odrinila iz Jastrebarskega, se je ustavila v Prilipah, potem ko je TO uničila tri čelne tanke. Sledil je nov letalski napad, ki je ranil tri teritorialce. V bojih na tem bojišču je padlo najmanj 10 vojakov JLA, vsaj 20 jih je bilo ranjenih, onespoblenih pa je bilo 14 vojaških vozil. Do popoldne se je v TO javilo 84 vojakov, osem civilistov in pet častnikov.

V vojašnici v Radovljici je bilo že popoldan več kot 200 vojakov, ki so jih pripeljali z mejnih prehodov in z obmejnih stražnic. Vojašnico v Radovljici so prevzeli teritorialci, še prej pa so iz nje pobegnili številni vojaki in pripadniki zvezne policije. Pred Ljutomer je pripeljalo 25 tankov, ki so prišli s Hrvaške prek Štrigove. Namenjeni so bili na pomoč enotam JLA na mejnem prehodu v Gornji Radgoni. Tanki te enote, ki je že od petka zasedala mejni prehod Gornja Radgona, so z granatami porušili dve hiši. Okrog 18. ure je padla še zadnja obmejna stražnica v Pomurju, stražnica Konjišče. Že opoldan se je predala posadka obmejne stražnice v Kuzmi. Ob tem so našli mrtvega poveljnika stražnice, ki se je ubil sam. Zaradi nevarnosti zračnih ali terorističnih napadov so zgodaj zjutraj ob 00:45 v jedrski elektrarni Krško ustavili delovanje.

Sreda, 3. julija

Noč s torca na sredo je minila mirno. Kljub premirju so jugoslovanski generali pokazali dva nova tankovska premika. Eden je prodiral iz Varaždina proti Ljutomeru, drugi iz zagrebške vojašnice Maršal Tito je prenočil v Bregani in zjutraj napadel Gornjo vas, kjer se je vnela bitka.

Največja sila vojske pa je ob dveh zjutraj zapeljala na beograjske ulice. Tankovska divizija nacionalne garde, najbolj elitne enote JLA je želela popraviti ugled zvezne vojske. Del tankov se je pozneje usmeril proti Vojvodini, večina vozil pa je prodrla do hrvaško-srbske meje in obstala.

V Murski Soboti so se ob devetih zjutraj oglasile sirene in ljudi pregnale v zaklonišča. Oficirji in vojaki iz oklepne kolone, ki jo je prejšnji dan TO razbila v srditih bojih pri Krakovskem gozdu, so se peš odpravili nazaj proti brežiški vojašnici. Tankovska enota, ki je v petek razdejala Gornjo Radgono, se dolgo ni premaknila nikamor. Prebivalci so se zaprli v svoje domove, mesto pa je bilo ves dan kot izumrlo. Le popoldne je priletel helikopter, ki je oblegovalcem prinesel hrano. Čim bolj je bilo

dopoldne, tem bolj so se posvečali prevozom ranjencev na obeh straneh. Popoldan so za nekaj ur vojašnice dobile elektriko, vodo, priključili so jim tudi telefone, da so lahko poklicali domov.

Ob 05:10 so se na Krimu pretrgale vse zveze. Ob 09:20 se je vdala posadka JLA, ki je čuvala stražnico Rateče. Ob 10:35 so Maribor preletavali helikopterji JLA. V vojašnico v Pivki se je vrnilo 15 tankov, 4 tovorni avtomobili in terensko vozilo. Ob 22:36 je italijanska vojska pripeljala na mejo oklepne transporterje.

Četrtek, 4. julija

Ob 12:00 so bili vsi prehodi v Sloveniji pod nadzorom TO in slovenske policije. Umik JLA v vojašnice se je nadaljeval ves dan. Za njo so ostajale posledice, razdejanja. Mejni prehodi so bili razbiti, ceste na mnogih krajih uničene od tankovskih gosenic, zlasti na Štajerskem in Koroškem pa so tankovske granate spremenile v ruševine tudi nekaj hiš. Kolona oklepnih vozil, ki je prejšnji dan obstreljevala Dravograd, bi se morala vrniti v Maribor že ob enih popoldne, pa se je premaknila šele petnajst minut čez deveto zvečer. Dogovor o umiku ni bil lahek, saj se je enota sklicevala na okvare na vozilih.

Popoldne so transporterji SCT odpeljali tudi težke tanke z Brnika, vendar dostop do letališča in parkirišča še ni bil mogoč, saj bi na njem lahko ostali neeksplozirani objekti.

Ob 16:33 je letalo orel nizko preletelo relacijo Novo Mesto-Ljubljana. Slovenski policisti so zajeli vojake, ki so se po bitki v Krakovskem gozdu peš odpravili proti brežiški vojašnici. Med njimi je bil tudi častnik Boško Prodanović, ki je 27. junija pri zaselku Poganci pri Novem mestu sprožil prve strele proti teritorialcem in tako začel vojno v Sloveniji.

Petek, 5. julija

Ponoči se je na Vrhniki zgodil napad, ko so iz avtomobila streljali na TO, ogenj pa so odprli še iz Vrhniške vojašnice. TO je na streljanje odgovorila. Kolona, ki je bila namenjena v Rogatec je prestopila mejo s Hrvaško. Kolona vozil v Mariboru je čakala pri vhodu v vojašnico Franca Rozmana Staneta.

Čez dan je iz vojašnice Novo mesto pobegnilo 22 vojakov. V Postojni je policija zjutraj zajela 14 pobeglih stražarjev skladišča streliva JLA. Zjutraj so na Brniku

opravili prvi bojni pregled letališča. Na Dolenjskem je JLA izvedla več nizkih preletov helikopterjev, dva sta odletela proti Ribnici. Eden izmed njiju je imel oznako Rdečega križa. Malo pred dvanajsto uro je vojaški helikopter preletel Trebnje.

Čez dan se vojaki JLA niso želeli vrniti v vojašnico v Ptuju in so želeli pridobiti status vojnega ujetnika. Dva helikopterja sta pristala v Vipavski vojašnici, da bi premestila trupla mrtvih vojakov JLA. Ob 15:20 sta bila predor Karavanke in prehod Ljubelj odprta v vse smeri.

Popoldan so helikopterji Mi-8 v nizkem letu preleteli Krim in Šentjakob. Eden izmed njih je pristal na Ljubljanskem vrhu. Nekaj čez 15:00 je letalo preletelo dolino Krke. Večji helikopter je zvečer pristal v Cerkljah na Gorenjskem, nato pa je odletel proti Zagrebu.

Sobota, 6. julija

V Novem mestu se razmere še vedno niso umirile, iz vojašnice se je občasno slišalo streljanje.

Ob 06:50 je prišlo sporočilo, da bo ob 08:00 začelo delovati letališče Brnik. Dvajset minut po tem je Igor Bavčar sporočil, da je za začetek delovanja Brnika potreba počakati na teleks iz Beograda.

V Cerkljah je pristalo letalo orel. Dva helikopterja sta letela iz smeri Metlike proti Novemu mestu. Ob 09:13 je bil sklenjen dogovor, da delavci cestnih podjetij v RS zavarujejo vse protitankovske ovire in vse mejne prehode s Hrvaško.

Čez dan so v vojašnice po Sloveniji prihajali starši ujetih pripadnikov JLA. Ob 11:26 je iz Izole odletel helikopter z dvema ranjenima vojakoma in podpolkovnikom Delićem. Ob 12:15 se je TO vdalo 13 vojakov. Ob 12:44 je helikopter brez oznake nizko preletel Ljubljano in odletel proti Ribnici.

Nedelja, 7. julija

Ponoči je v stražnici pri Komnu odjeknila eksplozija. Stražnico je varovala TO. Zjutraj so iz Zagreba prileteli v Cerklje štiri Mi-8, dva Mi-6 ter 16 ljudi. Iz Cerkelj so v Zagreb odleteli trije helikopterji in 45 ljudi. Dopoldne je bilo v Ljubljani zborovanje staršev slovenskih vojakov, ki so zahtevali odločne ukrepe za njihovo rešitev in terjali, naj bo to ena glavnih točk na štiristranskih pogajanjih, ki so potekala na Brionih.

Ob 10:44 je v Ljubljano priletel helikopter, s katerim so prileteli general Vojvodić, polkovnik Čukurilo, polkovnik Gavrilović, podpolkovnik Milijanović ter major Stojanović. Eno uro po prihodu helikopterja iz Zagreba, je želel general Vojvodić premestiti ranjenega kapetana iz UKC v vojno bolnišnico.

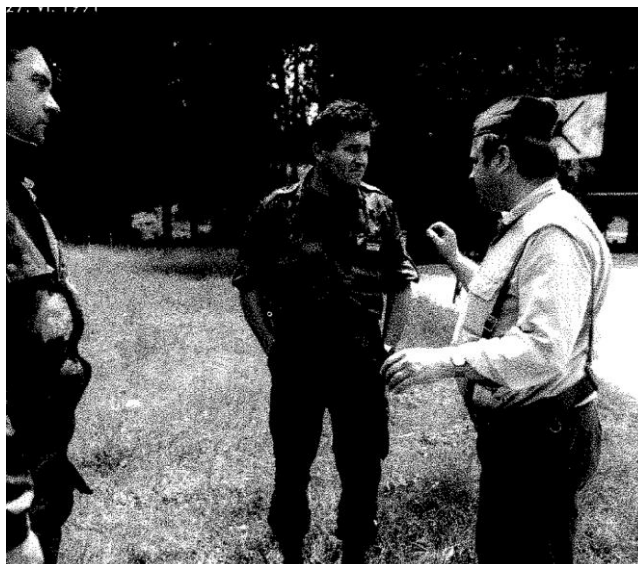
Čez dan je iz Tolminske vojašnice prebegnilo 61 vojakov. Ob 12:18 je helikopter letel iz Ljubljane do Vrhnike, pristal pri protiletalski obrambi in se vrnil nazaj v Ljubljano. Malo pred polnočjo je poletelo letalo na veliki višini proti Kranju.

Na Brionih se je delegacija Evropske unije sestala s hrvaško, slovensko in zvezno delegacijo. Po 15-urnih pogajanjih so sprejeli Brionski sporazum, s katerim so bile ustavljene vse sovražnosti na ozemlju Slovenije. Slovenska stran je za dobo treh mesecev zamrznila svoje osamosvojitvene aktivnosti; kljub temu sta slovenska vojska in policija ohranili popolno suverenost na slovenskem ozemlju.

4 INTERVJU Z MAJORJEM TO VOJKOM DAMJANOM

Del mojega raziskovanja je bilo tudi poiskati sogovornika, ki bi osvetlil desetdnevno vojno. Sprva naj bi bil moj sogovornik moj prastric, a sem med raziskovanjem ugotovil, da je bil moj sovaščan g. Vojko Damjan, v času desetdnevne vojne major TO in je deloval na Brniku. Dogovoril sem se za intervju in pripravil vprašanja, ki so me zanimala. Pogovor je tekel spontano. Zaradi veliko zanimivih podatkov sem se odločil, da ga vključim v nalogo.

Moj sogovornik – v pogovoru je občasno sodelovala tudi njegova žena – je govoril v pogovorni slovenščini, celo v narečju in slengu. Želel sem, da bi bil zapisani pogovor čim bolj pristen, zato sem se odločil, da v govor vnesem čim manj popravkov.

Slika 1: Vojko Damjan drugi z leve, Brnik, 29. VI. 1991 (Deset dni vojne za Slovenijo, 1991, str. 14)

Jaz: Ali se lahko na kratko predstavite?

g. Damjan: Ja lahko, moje ime je Vojko Damjan, moje poreklo je iz Ljubljane, živeli smo nekaj let v Škofji Loki, potem pa smo se preselili iz Škofje Loke v Podljubelj, kjer smo danes. Moja prva zaposlitev je bila v Slovenski vojski ali takratni Teritorialni obrambi, vse do upokojitve leta 2007, ker je v bistvu leta 1994 z zakonom o obrambi

prišla Teritorialna obramba v Slovensko vojsko; no, od takrat smo pa v Slovenski vojski.

Sem aktiven udeleženec vojne za Slovenijo, imam tudi medaljo za hrabrost, ki sem jo dobil v bojih za slovensko osamosvojitvev. Deloval sem v bojih na Brniku. Brnik je bil eno, bom povedal čisto pošteno, eno glavno bojišče. Če bi Brnik padel, po domače povedano, če bi se lahko začela spuščati (pristajati) letala, bi v bistvu prišlo do povezljivosti - enote JLA, bi lahko prišle na slovenski teren (teritorij), potem pa bi se združile z vojašnico v Kranju in sledil bi prodor proti Ljubljani. Vendar to ni bilo mogoče, ker je bila vzletno-pristajalna steza ovirana z različnimi vozički, stopnicami, ki jih je Aerotransport, takrat imel in tako niso mogli potem vojaški avioni JLA pristajati. Tako, to je kratko moja biografija.

Jaz: Katerega leta ste rojeni?

g. Damjan: Rojen sem leta 1949 v Ljubljani.

Jaz: Koliko ste bili stari v času osamosvojitvene vojne?

g. Damjan: 43 let

Jaz: Kakšen je bil razlog za vstop v Teritorialno obrambo?

g. Damjan: Jaz sem se v bistvu po odsluženem vojaškem roku, ki sem ga služil v Biljači, v takratni šoli za oficirje, odločil za vojaški poklic. To pa zato, ker s poklicem gimnazijec, končal sem gimnazijo, nisem nikjer dobil zaposlitve. Prvi dve leti sem delal na občini Škofja Loka, v takratnem oddelku za Ljudsko obrambo. Po dveh letih sem šel potem na Pokrajinski štab za Teritorialno obrambo v Kranju. Od takrat sem bil skozi v Teritorialni obrambi in potem, kot sem že povedal, v Slovenski vojski. V Slovenski vojski sem delal na Ministrstvu za obrambo, v obveščevalno varnostni službi; kasneje sem šel v bataljon za radiološko in biološko bojevanje v Kranju imenovan RKBO, kjer sem bil potem do upokojitve leta 2007.

Jaz: Ste podpirali osamosvojitvev?

g. Damjan: Zelo.

Jaz: Kako ste razmišljali med to desetdnevno vojno?

g. Damjan: Razmišljal o čem, o tem, kaj se bo zgodilo, kaj moramo narediti?

Jaz: Ja.

g. Damjan: Jaz sem prej delal v obveščevalno varnostni službi in sem bil opremljen, bi rekel, s podatki. Vedel sem, da se bo vojna začela. In da bo vojna, da do vojne sigurno bo prišlo. Vedeli smo da bo vojna prišla, meni, to ni bilo nič novega ali pa nekaj neverjetnega, to je bilo logična posledica razmer. Takrat v bivši Jugoslaviji so prepovedali osamosvojitve. Če se Slovenci želimo osamosvojiti, moramo z neko revolucijo, tako imenovano, ali vojno; sreča, da je bila to le desetdnevna vojna. To smo potem lahko naredili. Sreča je bila ta, da je bila vojna kratka, da ni bilo veliko žrtev in da - danes je to zelo pomembno in bi te prosil, da tudi notri poudariš, - nobenemu danes ni treba s strani Teritorialne obrambe hoditi na kakšno sodišče. To je zelo pomembno. Za neke zločine in tako naprej, genocid in ne vem kaj še, kar so v drugih državah, v Bosni in pa v Srbiji, počeli.

Jaz: Ali bi spremenili kakšna dejanja med vojno?

g. Damjan: Marsikatera.

Jaz: Katera?

g. Damjan: Dejanja, z naše strani, verjetno?

Jaz: Ja.

g. Damjan: Ljudje, ki so takrat šli v vojno so bili presenečeni, šokirani. Tako da smo mi, bom govoril to samo zase, da ne bom za druge govoril, ker ni to prav...

Moja prva naloga, s katero nisem imel veze, je bila, da sem bil poslan na Brnik, da sem tam učil ljudi streljat z Armbrustom, s protioklepnim orožjem, kar pa ni bilo moje delo. Moje delo je bilo predvsem obveščevalno in pa protiobveščevalno delo na področju, tam kjer so se nahajali tuji vojaki. To je JLA. Tako da smo se v prvih dneh vojne, morali prvo organizirati, premalo je bilo znanja od drugih, dobili smo tudi neke starešine, ki so to znali. Skratka, šli smo, vsaka zadeva, vsaka je prvič, vsaka stvar je neki prvič in to se neki vedno učiš. To je pogoj, no, in potem dopovedovati našim teritorialcem, da vsak naboj ne zadane; če bi vsak naboj zadel, bi tudi v drugi svetovni vojni, bilo deset dni vojne, pol pa bi bilo konec. In da je treba potem znati poiskati zaklon in odgovarjati tudi z odpiranjem strela in pa ognja. No to bi bilo vse.

Jaz: Torej ste bili vi zraven, ko so sestrelili, streljali na dva avstrijska novinarja?

g. Damjan: Zelo sem bil zraven. Tako bom povedal. Avstrijska novinarka Nikolas Vogel in Norbert Werner, sta prišla prvo k meni pa še k enemu takratnemu podpolkovniku Teritorialne obrambe. Z menoj sta hotela iti mimo nas na letališko stezo. Sodeč po njunih izjavah, sta bila že leto ali dve prej v Kuvajtski vojni in sta imela prakso, da vesta, kaj je vojna in se ne bojita pokanja. Šla sta z enim terenskim vozilom, na katerem je bila kanta za gorivo. Imela sta tudi lestve, ki so bile aluminijaste in notri so lestve imele kroge. JLA je mislila, da so to cevi od topov, da je tako izgledal. Te lestve so bile v bistvu pomoč v puščavi, da si lahko, če je avto prišel v puščavski pesek, da si se skopal ven, da daš te opornice pod kolo in potem greš ven. Novinarja sta šla potem po drugi strani noter, mi smo jih na našem vhodu takrat zavrnil. In tam, kjer so bile v bistvu kupole, kjer danes stoji mogoče ta stolp, ki je bil tam, tam notri so hoteli iti ti novinarji, potem pa na pisto. Mi smo jih zavrnil in to kar ostro, in so šli potem okoli in skozi vhod, kjer so šli prej noter tanki iz Vrhnik. In ko sta prišla na stezo sta štirikrat šla gor pa dol, dobessedno sta prvič malo provocirali tiste, slikali so, potem pa so iz tankov, iz enega tanka T-84, to je ruski tank modificiran, pri nas narejen, izstrelili iz protiletalskega mitraljeza 12.7 mm, na to vozilo od teh dveh novinarjev. Naboj je zadel vozilo in voznik vozila je izgubil oblast nad vozilom in je zapeljal v te ovire, ki so bile na letalski stezi. Ker pa je imel gor ogromno veliko kant za gorivo, se je prevrnil, vročina motorja in izstrelki so botrovali, da se je vnel. In se je v bistvu vžgal in obadva novinarja sta notri zgorela.

Slika 2: Avto avstrijskih novinarjev, Brnik, 28. VI. 1991 (Deset dni vojne za Slovenijo, 1991, str. 24)

Jaz: Kaj ste bili v času vojne, čin pa to?

g. Damjan: V času vojne sem bil s činom majorja, bil sem takratni načelnik protiobveščevalne službe Gorenjske, za celo Gorenjsko Teritorialno obrambo in sem deloval, da se ne bi kdo od vojakov JLA vrnil v naše vrste ali z drugimi načini vrnil v naše vrste. Da se ne bi nasprotnik ali sovražnik vrnil, ali po domače povedano, da ne bi doživeli agenturo, to so tuji agenti, ki bi prišli v naše sredine, v naše enote.

Jaz: Ali so vam kakšni dogodki ostali v spominu?

g. Damjan: Veliko dogodkov. Eden od teh je ta, ki sem ga prej povedal. Potem, eden dogodek bom opisal. Na letališču Brnik, kjer sem bil, tam kjer sem bil jaz, ker za druge ne morem govoriti, je bilo na nasprotni strani, to se pravi, tam kjer je imela JLA svoje položaje, 16 tankov. Tank je imel 120 mm cev, ki je izstreljevala granate, to je velika temu pravimo ognjena moč, tako da bi če bi oni hoteli, bi lahko okoliške vasi povsem zbrisali z zemljevida, tako je bilo. Vsak tank je imel, mislim da 40-50 kosov streliva. V tanku vse deluje elektronsko, ti samo cilje noter vneseš, in elektronsko potem sam strelja, samo pritisneš. Ja, tako je bila dosti močna ali ognjena moč na tem prostoru. No, in tam je bil major Radovanović, ti tanki so prišli z Vrhnike, kjer je bila 1. oklopna brigada. 1. bataljon te oklopne brigade je šel na Brnik. Ta bataljon oklopne brigade je imel v svojih vrstah dve četi, v vsaki četi je bilo po 10 tankov. To se pravi, da bi lahko z Vrhnike prišlo na Brnik 20 tankov. Kot vemo so se trije tanki izgubili ali zašli, ker so šli preko Toškega Čela, in so tam obstali. Od te čete 10 tankov jih je na Brnik prišlo samo sedem. Druga smer tankov, je pa bila preko Mengša, proti Trzinu in iz Trzina mimo Komende na Brnik. 10 tankov je bilo poslanih, od čete je en tank obstal pri Komendi. Ta četa je imela tudi v svoji sestavi borbeno vozilo pehote (BOV) ali oklepno transporter, poveljniško vozilo, štiri kamione TAM-5000, vozilo za zveze in sanitetno vozilo. To je bil kompletan bataljon, ki je prišel na Brnik. Moralo bi priti 20 tankov, je pa en v Komendi crknil, ja ustavil se je, nekaj ni delalo, pobrali so mu sredstvo za zveze ven, radijske postaje, po domače povedano. Pustili so notri granate in so šli v drug tank in se odpeljali proti Brniku. Potem so kmetje tisti tank uničili. Zakurili so ga pa je eksplodiral, tako da je kupolo pa cev vrglo 20 metrov stran od tanka. To se pravi, 20 tankov bi moralo priti na Brnike, jih je prišlo pa 16. Eden se je v Komendi ustavil, trije pa so ostali gor na Toškem čelu.

Slika 3: Tank JLA pri Trzinu, Trzin, 30. VI. 1991 (Deset dni vojne za Slovenijo, 1991, str. 55)

No in ta Radovanović, poveljujoči tega bataljona tankov, je bil zelo oster, rigorozen in nesramen. Grozil je, da bo izbrisal Brnik, pa okoliške vasi, če se ne bomo podrejal njegovim ukazom. Mi smo mu pa odgovarjali, da imamo v neposredni bližini tudi posadke METO-120 mm, to pa je eno od nevarnih orožij za tank. Namreč, ko prileti granata 120 mm neposredno v bližino tanka, mu uniči elektroniko, sistem poveljevanja in upravljanja. No, in ker je Radovanović bil zelo nesramen in je pritiskal in pritiskal... Moraš vedeti, da je bil pred tem v neposredni bližini v bojih, ko so prihajale tankovske enote na Brnik, ranjen. On je bil ranjen v roko in smo mi potem, ko smo naredili stik z njimi, v ta stik poslali tudi zdravnika. Zdravniku sem rekel: "Glej, da ga boš prestrašu, da bo nehal strašiti nas". S tem, da je bil zdravnik naš teritorialec iz enot Teritorialne obrambe, iz našega pokrajinskega štaba. In dohtar je šel tja, pogledal njegovo roko in mu rekel: "Ja vi pa imate že začetek gangrene". In potem je vprašal doktorja, kaj pa sedaj. Doktor mu je rekel: "Mi vam omogočimo zdravljenje, danes vam lahko omogočimo pregled in sanacijo poškodbe". In so ga dobesedno na fin način odstranil iz bojišča in je prišel drug, en stotnik Lujić, ki ni bil tako zadržan. Stotnik Lujić pa je imel en velik, kako bi rekel, strah, da se njegovi družini ne bi kaj zgodilo. Imel je dve hčeri in ženo in smo skozi ta vpliv na te elemente pri njemu prišli do tega, da je bil zelo drugačen, da je bil pripravljen na pogovore in da ni naredil nobene oslarije in neumnosti. Evo, to je bila ena zvižajača, ampak uspešna in posledično prihranila veliko žrtev.

Jaz: Kako so se počutili domači, ko so bili v vojni?

g. Damjan (govori njegova žena): Doma sva imela 2 hčeri. Strah nas ni bilo, mogoče zaradi tega, ker mi je mož toliko prej povedal, da se bo nekaj zgodilo. Tako da smo bili malo pripravljeni. Okoliški stanovalci iz vasi so mislili, da je moj mož v službi v JLA, ker je imel isto uniformo, zato tudi nismo dobile kruha v trgovini. Bolj sem se bala za svoje otroke, kot za sebe. Ko je bil ta napad na Brnik, alarm za zaklonišče, me nismo šle, ostale smo doma. Otroka sem poslala v klet, jaz pa sem ostala v hiši. Kar dobro smo se držale. Čeprav so grozili, po telefonu, smo se dobro držale. 14 dni sploh nisem vedela, kje je. Prvič sem ga slišala po radiu, ko je imel intervju.

Jaz: Bi lahko povedali, zakaj ste imeli intervju (na prvem programu Vala 202, naknadno dodano)?

g. Damjan: Mi smo bili tam na Brniku, in smo bili v teh prostorih, kjer je letališče. Zraven je bil Adriin hangar, tam kjer so notri letala. Ko se je delal mrak, se je nad hangarjem prižgala luč. Vprašal sem policista, zakaj se tam prižiga luč. Policist ni vedel, pa sem rekel, da se še nikoli ni prižgala. Kar ni bilo res. Luč je bila narejena na senzor in nobeden ni vedel tega in tako naprej. Mislili smo, da je kdo od JLA-jovcev noter in da lahko pride do kakšne, kaj jaz vem, diverzije. In smo na hitro zbrali osem teritorialcev, da gremo pogledat, kaj je. In ko smo šli v ta hangar, smo morali iti po platformi, mimo objekta do vhoda. S tem smo bili na odprtem prostoru in dobesedno smo videli tanke. Bili smo še 10 metrov do vrat, ko so začel streljati na nas. Tako da so naboji leteli. Naboji 12.7 mm so leteli mimo nas pol metra, en meter stran, k sreči nobeden ni bil ranjen. Takoj smo se dali v zaklon in šli nazaj. No potem, pa sem jaz podal izjavo za medije. Šlo je pa zato, da je bil takrat že dan premirja. Hoteli smo na nevsiljiv način, obvestiti javnost, da nekateri ne spoštujejo premirja. Nato smo potem šli še enkrat v hangar in smo videli, da to ni bila nobena diverzija. Da je bilo vse normalno, ampak da je prišlo do tega, da se je le prižgala fotocelica.

Jaz: Kaj pa po vojni, ste še kaj imeli?

g. Damjan: Kaj pa?

Jaz: Ali ste še kaj delali, ali ste čistili stezo?

g. Damjan: Aja, po vojni, steza je bila stvar civilnih struktur, ki so opravljali z letališko stezo. 5. julija, smo pa tudi tanke spravili, je bilo konec, potem je bilo 7. julija premirje na Brionih. 5. julija pa smo tanke, vse spravili na priklopnike, ki so jih pripeljali, tudi civilne priklopnike. Vse smo spravili v vojašnico na Vrhniki. No in takrat pri pospravljanju smo prišli v kontakt s poveljujočimi JLA, ki so, povedali da neposredno, zraven njihovih tankov, smrdi po mrhovini. Mi smo pogrešali Petra Petriča, iskali smo ga tri so štiri dni in ga nismo našli. Sami smo mislili, da lahko nekje leži. In dejansko smo po vonju kadavra ali razpadajočega človeškega mesa ali duha prišli do njega. Trije smo šli neposredno do njega, ki je ležal na tleh, ves je bil mrtev, prestreljen je bil čez rame, in dolgi beli črvi so bili na njem. Proces razpadanja se je začel. Črvičke smo dol pofrcali, da smo prišli do žepa in smo ven potegnili njegove dokumente in smo videli da je Peter Petrič. To je eden padlih borcev Teritorialne obrambe. Moram pa povedati, da so Petrič in njegovi šli 29. junija v neko akcijo, na svojo roko brez vednosti poveljujočih takratnega bataljona Teritorialne obrambe. Želeli so, da bodo pokazali, kako se je treba vojskovati, v bistvu pa so bili nevešči in niso imeli nobenih podatkov. Če se ti spopadaš, moraš vedeti, kam greš. Tako kot vlomilec, ki hoče priti v hišo, on mora vedeti, kaj išče in kaj je tu vrednega, da se splača iti. Ne da bo prišel v hišo, tako pa ne bo nič dobil. Vsak mora biti opremljen s predhodnimi podatki. No in oni so šli tako rekoč na blef, brez vednosti. Štirje so bili, ta Petrič, ki je padel, je bil še z dvema vojakoma, eden od njiju je imel RPG-22, to je protiklepno orožje in je ustrelil, noter misleč da strelja tanke, pa je ustrelil v kamion, ki sem ga že omenil. In ko je ustrelil, princip delovanja protiklepnega orožja je akcija-reakcija. Ko raketa izleti iz ustja te naprave, se od zadaj naredi ogenj. In Petrič je bil opečen. Ko smo prišli k njemu, je bil ves v mehurjih in grozno je izgledal.

Jaz: Kako pa ste bili v stiku z drugimi štabi po Sloveniji, ste vedeli, kaj se dogaja drugod?

g. Damjan: Republiški štab za Teritorialno obrambo je bil vrhovno poveljstvo, potem pa je bil v vsaki pokrajini pokrajinski štabi, in jaz sem bil v pokrajinskem štabu. Pokrajinski štabi, pa so bili sestavljeni kot Gorenjska z občinskimi štabi. Na primer v Kranju je bil pokrajinski štab in je združeval občinske štabe Tržič, Jesenice, Radovljica, Kranj in Škofja Loka.

5 ZAKLJUČEK

Zgodovina me že od nekdaj zanima. Pred nekaj leti sem začel raziskovati osamosvojitve Slovenije, letos pa sem se odločil da bom naredil raziskovalno nalogo na to temo. Sam sem vedel, da podatki iz knjige in spleta ne bodo dovolj, zato sem se odločil opraviti intervju z osebo, ki je to doživela oziroma okusila. Slišal sem da je bil moj sovaščan vojak, zato sem poskusil z njim. Vojko Damjan je bil razumen in mi je zelo pomagal pri nalogi. Veliko podatkov je bilo zame novih in sem jih na začetku težko razumel. S časom pa sem jih razumel. Med intervjujem sem se bal, da česa ne bom, a je Vojko Damjan vse razložil, tako da ni bilo težko.

Med intervjujem je govoril zelo natančno in se popolnoma vživel v pripoved. Med pogovorom z g. Damjanom sem ugotovil, da veliko ve o poteku vojne in da jo je mogoče raziskovati tudi skozi spomine. Ko smo se osamosvojili, so nekateri vedeli da bo prišlo do vojne in so bili pripravljene na to; vedeli pa so tudi, da se ji ne bo mogoče izogniti. Med njimi je bil tudi g. Damjan. Ugotovil sem, da je bila ena najpomembnejših točk ali bojišč obramba Brnika. Če bi JLA zavzela Brnik, bi imela moč večjega vojaškega posega v Sloveniji. Lahko bi si naredila zračno oporišče, od koder bi potem poskušala zavzeti osrednjo Slovenijo, s čimer bi uničila naša prizadevanja za samostojnost. Poleg tega mi je dal v razmislek, da je TO res dobro vodila strategijo, saj je vojna potekala le deset dni in so bili na strani TO mrtvi le štirje, medtem ko je bilo žrtev na strani JLA 39, ujetih pripadnikov JLA pa 2.405 (Vojna za Slovenijo, 1991. Str. 129). Zadnje podatke sem preveril tudi na spletni strani Wikipedije, kjer je podatek o številu žrtev malo drugačen, to je 12 pripadnikov TO, šest slovenskih policistov, šest civilistov ter 45 pripadnikov JLA in dva tujca (Wikipedija, prosta enciklopedija, 2020). V vsakem primeru smo lahko ponosni, da je bilo žrtev malo.

Pomemben podatek, ki mi ga je povedal g. Damjan in ga je treba poudariti v moji raziskovalni nalogi je, da ni bil noben pripadnik TO ali politik obravnavan na sodišču, zaradi osamosvojitve, kot se je to dogajalo v drugih republikah.

Zanimivo je tudi to, da je bila večina akcij bolj zastraševalne narave, a vseeno nevarnih, saj so - delno zaradi poguma, delno zaradi nesreče, vseeno padle žrtve. Kot primer naj navedem dogodek, ko so ranjenega poveljnika naplahtali, da ima

začetek gangrene. Poveljnik je odšel in za njim je prišel prijaznejši, bolj razumen poveljnik.

Enako se mi je zdel zanimiv tudi spomin g. Damjana, ko je opisoval napad, ki se je zgodil 28. junija, ko sta v napadu zgorela dva avstrijska novinarja, v katerem so bili poškodovani tudi letalo slovenskega prevoznika, ter 12 avtomobilov, od katerih jih je osem popolnoma zgorelo. V avtu sta zgorela Nikolas Vogel in Norbert Werner, ki sta bila avstrijska vojna dopisnika. (Wikipedija, prosta enciklopedija, 2020)

Presenečen sem bil, kako so se odzvali ljudje, v tem primeru sovaščani g. Damjana. Ljudje namreč niso ločili uniform in so g. Damjana oziroma njegovo uniformo zamenjali za uniformo JLA. Zato so ženo in hčerki gledali postrani. S tem so pokazali, da nevednost prinaša strah, paniko in tudi diskriminacijo ter hujskanje.

Med vojno se tudi niso vsi držali premirja. To se je zgodilo na Brniku, ko so tanki JLA streljali na TO dan po premirju. Tanke JLA so odstranjevali z Brnika 5. julija.

Kljub skoraj tridesetletni oddaljenosti sem pri g. Damjanu opazil žalost in obžalovanje, ko je govoril o Petru Petriču in njegovi nenavadni smrti. Smrt je bila pretresljiva in nenavadna in je presunila tudi mene. V tem primeru vojak poleg orožja ne potrebuje le poguma, ampak tudi preudarnost, znanje in še kaj.

Zelo mi je bilo všeč listanje po knjigah in iskanje koristnih podatkov. Vesel sem bil tudi, da je oddaljenost od vojne kratka, le 29 let, in da so imele knjige tudi zelo veliko slik, ki sem si jih z zanimanjem ogledal. Tema mi je bila zelo všeč, in bi se zanjo odločil še enkrat.

ZAHVALE

Zahvalil bi se g. Vojku Damjanu in njegovi ženi, da sta mi pomagala razumeti eno najpomembnejših poglavij slovenske zgodovine.

6 VIRI IN LITERATURA:

1. 15 let osamosvojitve. RTVSLO.si (citirano 25. 02. 2020). Dostopno na naslovu: <https://www.rtvsllo.si/15-let-osamosvojitve/>
2. Damjan, Vojko. Dogodki pred in v času vojne na področju Gorenjske, 1992 (neobjavljeno)
3. Deset dni vojne za Slovenijo : izbor fotografij in tekstov iz obdobja med 26. VI. in 5. VII. 1991. Ljubljana : Mladina, 1991. (ISBN ni znan)
4. Janša, Janez. Premiki: nastajanje in obramba slovenske države 1988-1992. Ljubljana : Mladinska knjiga, 1992. ISBN - 978-961-01-2927-1
5. Kronika 20. stoletja 1980-1989. [Dva medija] Ljubljana: Mladinska knjiga, 2000. ISBN 86-11-15492-4 (1980-1989)
6. Kronika 20. stoletja 1990-1999 [Dva medija]. Ljubljana : Mladinska knjiga, 2000 ISBN 86-11-15497-5 (1990-1999)
7. Koraki do republike | 25 let samostojnosti (citirano 25. 02. 2020). Dostopno na naslovu: <http://www.slovenija25.si/cutim-25/pregled/koraki-do-republike/demokratizacija-in-osamosvojitve/index.html>
8. Portal DZ - 25. obletnica samostojnosti (citirano 25. 02. 2020). Dostopno na naslovu: https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/ODrzavnemZboru/Dogodki/25ObletnicaOsamosvojitve!/ut/p/z1/hY6xDolwGISfhrX_D9gCbnUBRR0cBLsYILWQUEoK2sSnF0cTjbdd7rvcgYASxFA9OIXNnRmqfvEXwa6b44lu89RHxASRZ-x8CHkeptkKin-AWGL8IY6wA9HVmrhGEyRRQJOEURr4LI58Fr3n-VCHsQJh5U1aacndLq_aeR6ntYceOueIMkb1kjRGe_it0ppphvKThFGXz70s-AsNRpPr/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/
9. Seznam žrtev slovenske osamosvojitvene vojne - Wikipedija, prosta enciklopedija (citirano 27. 02. 2020) Dostopno na: https://sl.wikipedia.org/wiki/Seznam_%C5%BErtev_slovenske_osamosvojitvene_vojne
10. Vloga teritorialne obrambe Gorenjske v procesu osamosvajanja Republike Slovenije. Kranj : Pokrajinski odbor, 2016. ISBN 978-961-285-273-3
11. Vojna v Sloveniji: od napadov na JLA do zmage nad JA. Ljubljana: Mednarodno tiskovno središče, 1991. (ISBN ni znan)

12. Vojna za Slovenijo. Ljubljana : Cankarjeva založba, 1991. ISBN 186-361-0758-X